

6. Hydrosféra

Hydrosféra je vodní obal Země, který je tvořen vodou povrchovou, podpovrchovou, vodou v atmosféře a vodou v živých organismech.

Voda povrchová je soustředěna v oceánech a mořích, ve vodních tocích, v přirozených vodních útvarech (jezera, bažiny, rašeliniště..), v umělých vodních nádržích a ve formě ledu a sněhu.

Voda podpovrchová je obsažena v půdních pórech, průlinách, puklinách a dutinách a ve formě podzemního ledu v permafrostu.

Voda v atmosféře – jako pára, déšť, sníh..

Světový oceán má asi 361,3 mil km² plochu a je zde asi 1,34 mld km³, což je 96,5 % veškeré vody na Zemi.

Oběh vody

Je způsoben sluneční energií a zemskou přitažlivostí. Vlivem tepla se voda vypařuje z vodních ploch a zemského povrchu. Vzdušné proudy pak páry unášejí a při kondenzaci teploty dojde ke kondenzaci páry a ty se ve formě srážek vrací na zemský povrch. Rozlišují se dva koloběhy – velký oběh vody (oceán, pevnina) nebo malý oběh vody (oceán-oceán, pevnina-pevnina). Značnou část světa tvoří bezodtokové oblasti – Okavango, střední Asie..

Oceány a moře

Všechny oceány a moře tvoří souvislou plochu – světový oceán. Z celkového povrchu zabírá svět. oceán 71%. Světový oceán je tvořen jednotlivými menšími oceány jako je :

Tichý, Atlantský, Indický a Severní ledový oceán. Oceán je část světového oceánu, která se rozprostírá mezi kontinenty a obsahuje pánve dosahující hloubek až 4-6 000 m. Je to uzavřený systém proudění vody, vodní masy a typickým rozvrstvením, co se týče teploty a salinity i systému sedimentů.

Moře jsou části oceánů vnikající do pevniny a dělíme je na okrajová moře , která jsou od oceánu oddělena poloostrovy nebo ostrovy (Beringovo moře, Severní moře). Vnitřní moře jsou téměř všude obklopena pevninou a s oceánem jsou spojena jen průlivy (Středozemní, Černé).

Zálivy jsou menší části oceánů nebo moří vnikající do pevniny (Biskajský záliv, Botnický záliv) nebo mají vlastnost okrajových moří, ale respektuje se historický název (Mexický záliv, Guinejský záliv).

Průlivy jsou zúžené části moří nebo oceánů mezi pevninou nebo mezi souší a ostrovy. Jsou opravdu velmi úzké nebo široké (BosporxMosambický průliv).

Vlastnosti mořské vody

Salinita

Mořská voda je roztok minerálních, organických látek a plynů. Probíhají v ní neustále fyzikální, chemické a biologické procesy. Salinita pak určuje celkové množství minerálních látek v 1 kg mořské vody a tato hodnota se pak vyjadřuje v promile, tzn. v g na kg. Průměrná salinita je asi 35 promile. Nejvíce jsou zastoupeny chlorid sodný a hořečnatý.

Salinita je ovlivněna výparem, atmosférickými srážkami, přítokem říční vody, zamrznáním a pohyby mořské vody. V rovníkové oblasti je salinita snižována množstvím srážek, u obratníků se zvyšuje v důsledku velkého výparu a malého množství srážek a v polárních oblastech se snižuje, protože vzrůstají přítoky řek a je zde zima.

Při ústí řek se vytváří brakická voda, což je vrstva sladké vody spočívající na slané. Izohaly.

Hustota

Je vyšší než u vody sladké. Hustota závisí na teplotě, tlaku a salinitě. Nejmenší hustota je v tropických oblastech, kde je sice velká salinita, ale také největší teplota, která hustotu nejvíce ovlivňuje. Nejvyšší hustota vody je v polárních mořích.

Barva

Je závislá na počtu minerálních a organických látek ve vodě. Tam, kde je hodně anorganických látek, tak tam je voda žlutá, tam kde je plankton, je zelená, v mořích chudých na plankton je modrá.

Teplota

Je závislá na řadě činitelů. Hlavním zdrojem tepelné energie je pohlcování slunečního záření dopadajícího na mořskou hladinu. Oceán je rezervoár tepla a regulátor teploty zemské atmosféry. Teplota je dále ovlivňována horizontálním přenosem energie -mořskými proudy nebo vertikálně, což je klesání vody s vyšším obsahem solí ke dnu. Denní výkyvy teplot jsou malé, dosahují do hloubky 20,30m. Roční výkyvy sahají do hloubky 200-400m. Na dně je teplota vody od 0-2°C, bez rozdílu na zeměpisné šířce.

Obsah solí způsobuje, že mořská voda zamrzá při teplotách nižších než 0°C.

Souvislý ledový pokryv označujeme jako tabulový led (max. tloušťka kvůli salinitě je 2,5m). Jeho lámáním se tvoří návrše.

Pohyby mořské vody

Mořská voda je v neustálém pohybu a příčinou jsou kosmické vlivy (Slunce, Měsíc), fyzikální a chemické vlivy (sluneční záření, oběh vzduchu, rozdělením srážek, výpar) a pohyby zemské kůry:

- a) **Mořské dmutí** – příliv, odliv
- b) **Vlnění** – příčinou vlnění je působení větru na hladinu a vznikají vlny eolického původu-pohyb v uzavřené kruhové dráze-orbitu. Vlna je tvořena hřbetem a vpadlinou. Výška vlny závisí na velikosti vodní hladiny, na kterou působí vítr. Na pobřeží působí vlny nárazem – příbojem. také jsou vlny vyvolané zemětřesením – tsunami.
- c) **mořské proudy** – způsobují přenos obrovského množství vody na velké vzdálenosti. Přenos se děje jak v horizontálním, tak ve vertikálním směru. Tak dochází k regulaci teploty vody. Mořské proudy mají vliv na podnebí samotných oceánů, ale i na klima přilehlých pevnin. Teplé proudy jsou např. Golský (26°C), Kuro-šio (22°C) a Mosambický proud (20°C). Studené jsou např. Oja-šio (5°C), Labradorský proud (4°C) a Západní příhon (6°C).

Hlavními důvody vzniku proudů je cirkulace atmosféry, protože vznikají nucené proudy, které jsou hnané větrem.

Voda pevnin

Vody povrchové

Povrchovými vodami se rozumí všechny vody, které odtékají nebo jsou zadrženy v přirozených či umělých nádržích. Pocházejí ze srážek nebo z pramenů.

Vodní toky

Voda ze srážek se částečně vsákne, částečně ne a vytváří tak buď nesoustředěný odtok vody (ron) nebo soustředěný ves trůžkách a vodních korytech. Místo vzniku vodního toku je pramen – potok – bystřiny – řeky – říční síť. Rozdělení na hlavní tok a přítoky. Povodí – území, do kterého vodní tok odvádí povrchovou, ale i podpovrchovou vodu. Rozvodí je hranice mezi jednotlivými povodími. Rozvodnice.Úmoří.

Vodní toky hodnotíme podle délky toku nebo průtoku. Podle průtoku se pak určuje vodní režim odtoku. (rovníkový, monzunový, sněhovo-dešťový, vysokohorský).

Jezera

Jezero je přirozená snížina zemského povrchu vyplněná vodou. Podle vzniku je dělíme na :

- 1) Vznik endogenními silami
  - a) vulkanická – vodou zatopené jícný a krátery sopek (Crater Lake, Lago di Bracciano – Itálie).
  - b) tektonická jezera – vznik tektonickými pohyby, vyzvednutím pruhu pevniny od moře (Kaspické moře), nebo došlo k poklesu zemské kůry a vytvořily se zlomové a příkopové propadliny (Bajkal, Tanganika).
- 2) Exogenními silami
  - a) ledovcová jezera – jezero karové, kde je vodou vyplněný kotél vyživovací oblasti ledovce. Nebo jezero hrazené – ledovcové údolí je zacpáno čelní morénou.
  - b) krasová jezera – zaplavením krasových depresí (Dinárský kras)

c) pobřežní jezera – vznikla z části mořských zálivů, které byly odděleny narůstáním písčinych náplavů.

3) Smíšená jezera

- jsou to jezera vytvořená endogenními silami a později ještě byla přetvořena. (Ladožské a Oněžské jezero).

Jezera obsahují 0,5 % zásob sladkých vod na Zemi. Nadměrné využívání vody jezerních přítoků vede ke změnám chemického složení a vysychání.

Bažiny

Bažiny jsou části zemského povrchu, jejichž půda je prosycena vodou. Předpokladem pro vznik je vyšší množství srážek než výpar.

Rašeliniště

Rašeliniště vznikají v jezerních pánvích a na rozvodích řek. Zarůstají rašeliníkem a mechy.

Slatiniště

Slatiniště vznikají v blízkosti vývěrů podzemních vod nebov oblasti slepých říčních ramen zarůstáním vlhkomilným rostlinstvem (rákos). Půdy jsou chudé a kyselé.

Umělé vodní nádrže, rybníky

Rybníky jsou mělké vodní nádrže, které můžeme dělit na průtočné, pramenité a nebeské.

Přehradní nádrže je prostor zadržené vody pro hospodářské využití. Podle účelu je dělíme na ochranné, zásobní, vyrovnávací nebo víceúčelové.

Voda ve sněhu a ledu

Sníh

Druh atmosférických srážek, kerý vzniká kondenzací par v ovzduší. Tvoří sněhovou pokrývku. Firm je sníh, kerý jednou roztál, ale zase zmrzl.

Sněhová čára – označuje území se souvislou sněhovou pokrývkou.

Led

Zamrznáním vody.

Podpovrchová voda

Voda pod zemským povrchem, která se dělí na :

- půdní vodu – obsažená v půdních pórech a nevytváří souvislou hladinu.
- podzemní voda – vyplňuje průliny, pukliny a dutiny hornin do polohy, kde se nachází nepropustná vrstva. Podzemní voda vytváří hladinu podzemní vody.
- krasová podzemní voda – voda ve vápencích a dolomitech. Podzemní voda se průchodem půdními vrstvami mineralizuje a pokud je v 1 l vody více než 1g minerálních solí a plynů, označujeme ji jako mineralizovanou vodu. M9sto přirozeného výtoku podzemní vody označujeme jako pramen. Pokud jsou vrstvy propustné prostřídané s nepropustnými, je v nich voda pod tlakem a nazývá se napjatá nebo také jako voda artéská. Ta po navrtání tryská na povrch.

Prameny dělíme na teplé a studené – vzhledem k průměrné teplotě vzduchu. Prameny termální (teplíce) mají teplotu 37-50°C, vřídla mají teplotu nad 50°C.

Použití-léčebné účely.